

Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava

Pripremila: Catharina Harby, AIRE Centar

Uvod

U ovom su odjeljku predstavljene neke od najznačajnijih odluka Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud ili ESLjP) usvojene 2021. godine, koje pružaju pregled najvažnijih novina u tumačenju i primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija ili EKLjP) u vezi s pitanjima od značaja za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

U prvom dijelu su dati opšti podaci o broju predstavki podnesenih Sudu i prikazani su trendovi i statistički podaci o presudama i odlukama koje je ESLjP usvojio tokom 2021. godine. U drugom dijelu su dati podaci o broju predstavki podnesenih Sudu protiv zemalja regiona i vrste pitanja i povreda koje su se često pojavljivale. Konačno, u trećem dijelu je dat prikaz odabranih presuda od značaja za jurisprudenciju sudova u BiH.

1. Rad Suda tokom 2021. godine

Sud o predstavkama odlučuje u jednom od četiri sastava: sudija pojedinac, tročlani sudijski odbor, sedmočlano sudsko vijeće i Veliko vijeće od sedamnaest sudija. Sudija pojedinac može da odlučuje samo o očigledno neprihvatljivim predstavkama. Tročlani sudijski odbori mogu da odlučuju o prihvatljivosti i meritumu predmeta u kojima se otvaraju pitanja o kojima već postoji ustaljena praksa Suda. Sedmočlana sudska vijeća mogu da odlučuju o prihvatljivosti i meritumu predmeta u kojima se otvaraju pitanja o kojima nije više puta odlučeno. Veliko vijeće razmatra odabran broj predmeta koji su mu upućeni na zahtjev jedne od strana u postupku nakon odluke vijeća ili koji mu je neko vijeće ustupilo u tačno određenim okolnostima.

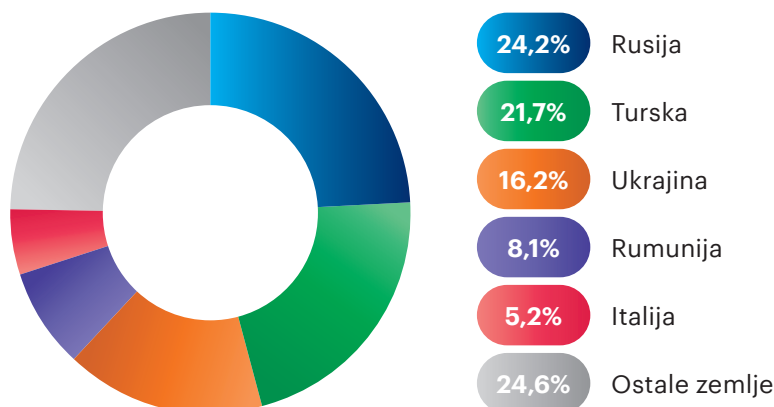
Broj neriješenih predmeta pred Sudom krajem 2021. godine iznosio je 70.150, u poređenju s njih 61.500 krajem 2020. godine. Ovo povećanje od 13% može se donekle pripisati povećanju ukupnog broja podnesenih predstavki. Pored toga, dok je došlo do pada broja predmeta dodijeljenih odborima, došlo je do značajnog povećanja broja predmeta upućenih na razmatranje sudijama pojedincima, vijećima i Velikom vijeću.

Broj neriješenih predmeta pred ESLjP-om

Više od 75% neriješenih predmeta pred Sudom 2021. godine formirano je na osnovu predstavki podnesenih protiv pet zemalja. Najveći broj predmeta, njih 17.000 (24,2%), se ponovo odnosilo na Rusiju.^[1] Slijede Turska, s 15.250 (21,7%) predmeta, Ukrajina s 11.350 (16,2%) predmeta, Rumunija s 5.700 (8,1%) predmeta i Italija s 3.650 (5,2%) predmeta.

Sud je 2021. godine odlučio o 36.092 predstavke, što predstavlja pad od 8% u odnosu na 2020. godinu. Sud je 2021. godine izrekao 1.105 presuda o 3.131 predstavci, u poređenju s 2020., kada je izrekao 871 presudu o 1.901 predstavci. Dvanaest od tih presuda je izreklo Veliko vijeće, 416 su izrekla vijeća, dok su njih 677 izrekli odbori.

Najveći broj predmeta po zemljama

Veliko vijeće je održalo osam usmenih rasprava. Velikom vijeću je ustupljeno sedam i upućeno šest predmeta.

Broj neriješenih predmeta pred vijećima i Velikom vijećem koji se odnose na složenija pitanja od onih dodijeljenih odborima povećan je za 31%. Broj neriješenih predmeta pred odborima je smanjen za 7%. Broj neriješenih predmeta pred sudijama pojedincima povećan je za 67%.

U praksi, Sud je veliku većinu predstavki (njih 32.961 od 36.092) riješio odlukom, bilo o neprihvatljivosti ili o brisanju predstavke s liste. Vijeća su 139 predstavki proglasila neprihvatljivim ili izbrisala s liste, dok su odbori te odluke donijeli u pogledu 4.856 predstavki. Pored toga, sudije pojedinci su proglasili neprihvatljivim ili izbrisali s liste 27.966 predstavki, u poređenju s 31.069 predstavki 2020. godine.

Zanimljivo, godinu za nama je obilježila pojava nove paradigme za Sud u procesnom smislu. Po riječima predsjednika Suda Spana^[2], uspješnost Suda se ne može mjeriti samo brojem predmeta koje je riješio u određenom periodu, već i načinom na koji odlučuje o najvažnijim predmetima.

Sud od juna 2009. godine primjenjuje politiku prioriteta kao svoju strategiju procesuiranja predmeta (koja je izmijenjena 2017. godine). Prema toj politici, predmeti se svrstavaju u jednu od sedam

[1] Rusija od 16. marta 2022. nije više članica Vijeća Evrope. Sud je 22. marta izdao Rezoluciju u kojoj se navodi da će Rusija 16. septembra 2022. prestati da bude ugovornica Konvencije i da je Sud nadležan da odlučuje o predstavkama u vezi s povredama Konvencije do tog datuma (vidi https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf). Ostaje da se vidi koje će posljedice ova zbivanja imati na obim posla Suda.

[2] Robert Spano, govor na početku sudijske godine, Evropski sud za ljudska prava, 10. septembar 2021., dostupan na engleskom na: https://echr.coe.int/Documents/Speech_20210910_Spano_JY_ENG.pdf.

kategorija, od najhitnijih (kategorija I) do najmanje bitnih (kategorija VII). O predmetima svrstanim u kategorije I-III odlučuju Veliko vijeće ili sedmočlana sudska vijeća koja donose presude ili odluke. Sud primjenom raznih mehanizama za filtriranje brzo rješava repetitivne predmete i očigledno neprihvatljive predstavke u kategorijama V-VII. Sudu je u prosjeku potrebno 5-6 godina da odluči o preostalim predmetima u kategoriji IV, kojih je marta 2021. godine bilo 17.800. Premda se ovi predmeti ne odnose na suštinska prava zajamčena Konvencijom (članovima 2, 3, 4 i članom 5 stav 1), Sud smatra da je od ključnog značaja da o nekima od njih brže odluči. Stoga je Sud od 1. januara 2021. uveo novu, usmjereniju strategiju procesuiranja predmeta, koja podrazumijeva utvrđivanje predmeta od potencijalnog „značaja“ (u novoj kategoriji IV – Značajni predmeti) koji se odnose na ključna pitanja od značaja za državu o kojoj se radi ili za konvencijski sistem uopšte i koji zavrjeđuju brže procesuiranje. Ovi se predmeti identifikuju na osnovu fleksibilnih osnovnih kriterijuma, kao i spiska primjera, i oni se procesuiraju ekspeditivno, uz ulaganje većih resursa Suda i pod strogim nadzorom.

Pored toga, odlučeno je da će, počev od 1. septembra 2021. godine, tokom probnog dvogodišnjeg perioda odluke u predmetima u nadležnosti tročlanih sudijskih odbora biti mnogo konciznije i usredsređenije. Ovaj novi format, po formuli sažetak, tekst presude i odluka, ograničava se na bitne nesporne činjenice za kojima slijedi kratka pravna analiza. Ideja je da se vrijeme i resursi preusmjere na „značajne“ predmete i da se smanji broj neriješenih meritornih predmeta.

Važno je napomenuti i da je Sud 1. septembra 2021. usvojio ažuriranu rezoluciju o sudijskoj etici. U tom tekstu je naveden niz načela i bavi se konkretnim situacijama, poput komplementarnih aktivnosti i prihvatanja počasnih odličja i odlikovanja.

Mreža najviših sudova je nastavila da raste 2021., a poslednji su joj se priključili Vrhovni sud Irske, Ustavni sud Malte, Vrhovni upravni sud Republike Slovačke, kao i Vrhovni sud i Vrhovni upravni sud Švedske. Mreža trenutno broji 98 članova iz 43 države članice. Sud pravde Evropske unije sa sjedištem u Luksemburgu se također pridružio mreži u statusu posmatrača.

Protokol br. 15 uz Konvenciju stupio je na snagu 1. avgusta 2021. godine. Njime se u Preambulu Konvencije uvodi izričito pozivanje na načelo supsidijarnosti i doktrinu polja slobodne procjene. Od 1. februara 2022. je rok za podnošenje predstavke skraćen sa šest na četiri mjeseca od dana pravosnažne odluke na nacionalnom nivou. Kriterijumi prihvatljivosti su pooštreni a, prema članu 35 stav 3(b), Sud sada može da proglasi predstavku neprihvatljivom ako podnosilac predstavke nije pretrpio značajnu štetu. Ranije nijedan predmet nije mogao da bude odbijen na osnovu ovog kriterijuma ako ga domaći sud nije valjano razmotrio. Taj uslov je sada izbrisan u skladu s maksimom *de minim not curat praetor* – sud se ne bavi sitnicama. Pored toga, ukinuto je pravo prigovora strana u postupku na odluku vijeća da nadležnost za predmet ustupi Velikom vijeću. Konačno, Protokolom br. 15 se starosna granica kandidata za sudije Suda smanjuje sa 70 na 65 godina.

Sud se tokom prethodne godine bavio određenim novim, inovativnim i važnim pitanjima, između ostalog:

- Razvio je praksu o vanteritorijalnoj nadležnosti. U predmetu *Gruzija protiv Rusije (II)*^[3] Sud je odlučio o nadležnosti države koja napada ili vrši invaziju na neku drugu državu tokom faze aktivnih vojnih dejstava. Utvrdio je da se u smislu člana 1 Konvencije ne može smatrati da vojna lica i civilno stanovništvo neke zemlje potpadaju pod „nadležnost“ države koja napada ili vrši invaziju na neku drugu državu tokom faze aktivnih vojnih dejstava. Sud je u presudi u predmetu *Ukrajina*

[3] *Gruzija protiv Rusije (II)* [Vv], presuda izrečena 21. januara 2021., predstavka br. 38263/08.

protiv Rusije (u vezi s Krimom)^[4] odlučio o nadležnosti tužene države u kontekstu navodne „aneksije“ teritorije jedne države ugovornice od strane druge države ugovornice. Sud je u presudi u predmetu *Hanan protiv Njemačke*^[5] razvio praksu u pogledu „jurisdikcione veze“ kada je riječ o obavezi po osnovu člana 2 sprovođenja istrage o smrti tokom aktivnih vojnih dejstava u vanteritorijalnom oružanom sukobu. Konačno, Sud je u presudi u predmetu *Carter protiv Rusije*^[6], koji se odnosio na ubistvo s predumišljajem ruskog političkog prebjega i disidenta u inostranstvu, razmatrao odgovornost države za akte koje su privatni subjekti izvršili van njene teritorije.

- Sud je izrekao nekoliko važnih presuda u vezi s mjerama u cilju očuvanja javnog zdravlja. Sud se u presudi u predmetu *Vavrička i drugi protiv Republike Češke*^[7] bavio obaveznom vakcinacijom djece protiv uobičajenih infektivnih oboljenja u skladu sa članovima 8 i 9. U presudi u predmetu *Terheş protiv Rumunije*^[8] Sud je razmotrio da li mjere zatvaranja na nacionalnom nivou uvedene u kontekstu pandemije predstavljaju lišenje „slobode“ iz člana 5.
- Sud se bavio i novim pitanjima vezanim za trgovinu ljudima. U predmetu *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[9] je prvi put razmotrio odnos između člana 4 i krivičnog gonjenja žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Naglasio je da bi to gonjenje moglo biti protivno pozitivnoj obavezi države da preduzima operativne mjere kako bi ih zaštitila. Sud je također prvi put razmotrio da li bi povreda pozitivne obaveze države po osnovu člana 4 mogla da predstavlja uskraćivanje prava na pravično suđenje zajamčeno članom 6.
- Sud se također bavio masovnim presretanjem i pribavljanjem prekograničnih komunikacionih podataka. U presudi u predmetu *Centrum för rättvisa protiv Švedske*^[10] je naveo osnovne garantije koje u skladu sa članom 8 mora da pruža režim masovnog presretanja podataka. Pored toga, Sud je u presudi u predmetu *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[11] pojasnio neophodne garantije kako bi se obezbjedila zaštita povjerljivog novinarskog materijala u skladu sa članom 10.
- Stupanje Protokola br. 15 uz Konvenciju na snagu se odrazilo na jurisprudenciju Suda. Uvođenje doktrine polja slobodne procjene u Preambulu dovelo je do razmatranja širine polja slobodne procjene koje treba priznati državama ugovornicama. Uvođenje načela supsidijarnosti je Sud navelo da u presudi u predmetu *Willems i Gorjon protiv Belgije*^[12] istakne dijeljenje odgovornosti između nacionalnih organa i Suda.
- Sud je pojasnio prirodu, obim i ograničenja svoje savjetodavne nadležnosti. U odluci po zahtjevu Vrhovnog suda Republike Slovačke, Veliko vijeće je po prvi put odbilo zahtjev jer ne zadovoljava uslove iz člana 1 Protokola br. 16.^[13] Ova odluka će vjerovatno domaćim sudovima pružiti smjernice u slučaju da razmatraju primjenu ovog postupka u budućnosti.

[4] *Ukrajina protiv Rusije (u vezi s Krimom)* [Vv], odluka usvojena 16. decembra 2020. i izrečena 14. januara 2021., predstavke br. 20958/14 i 38334/18.

[5] *Hanan protiv Njemačke* [Vv], presuda izrečena 16. februara 2021., predstavka br. 4871/16.

[6] *Carter protiv Rusije*, presuda izrečena 21. septembra 2021., predstavka br. 20914/07.

[7] *Vavrička i drugi protiv Republike Češke* [Vv], presuda izrečena 8. aprila 2021., predstavke br. 47621/13 i pet drugih.

[8] *Terheş protiv Rumunije*, odluka usvojena 13. aprila 2021., predstavka br. 49933/20.

[9] *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 16. februara 2021., predstavke br. 77587/12 i 74603/12.

[10] *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [Vv], presuda izrečena 25. maja 2021., predstavka br. 35252/08.

[11] *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], presuda izrečena 25. maja 2021., predstavke br. 58170/13 i dvije druge.

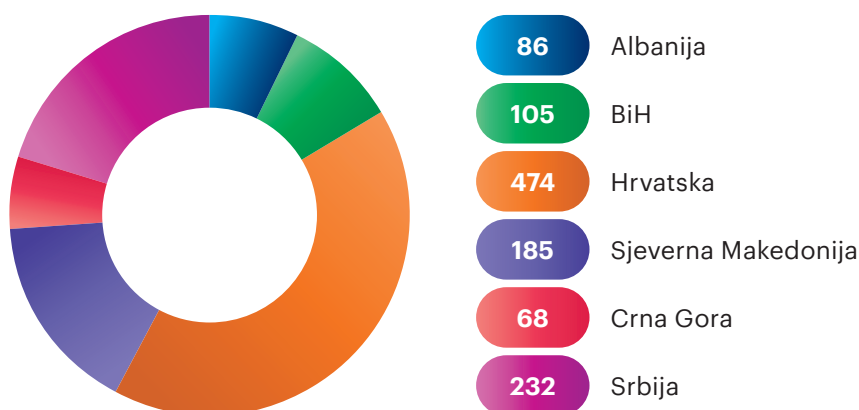
[12] *Willems i Gorjon protiv Belgije*, presuda izrečena 21. septembra 2021., predstavke br. 74209/16 i tri druge.

[13] Odluka o zahtjevu za savjetodavno mišljenje u skladu s Protokolom br. 16 u vezi s tumačenjem članova 2, 3 i 6 Konvencije [Vv], zahtjev Vrhovnog suda Republike Slovačke br. P16-2020-001, odluka usvojena 14. decembra 2020. i izrečena 1. marta 2021.

2. Najčešće povrede EKLJP-a na Zapadnom Balkanu

Od 70.150 neriješenih predmeta pred Sudom 31. decembra 2021. njih 3.803 (5,4%) bilo je podneseno protiv država u regionu. Broj tih predstavki povećan je za 8,6% u odnosu na 2020., kada ih je bilo 3.503. Pred Sudom se nalazilo 416 predstavki protiv Albanije, 600 predstavki protiv BiH, 441 predstavka protiv Hrvatske, 345 predstavki protiv Sjeverne Makedonije, 224 predstavke protiv Crne Gore i 1.777 predstavki protiv Srbije.

Sud je od početka rada do 31. decembra 2021. izrekao ukupno 86 presuda u predmetima protiv Albanije, 105 presuda u predmetima protiv BiH, 474 presude u predmetima protiv Hrvatske, 185 presuda u predmetima protiv Sjeverne Makedonije, 68 presuda u predmetima protiv Crne Gore i 232 presude u predmetima protiv Srbije.

Ukupan broj izrečenih presuda od početka rada do 31. decembra 2021. na Zapadnom Balkanu

U ovom odjeljku dajemo pregled nekih od osnovnih pravnih načela koje je Sud utvrdio u pogledu najčešćih povreda Konvencije u regionu. One su se 2021. odnosile na:

Član 3, zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja: Sud je odlučio o predmetima vezanim za povredu procesnih aspekata člana 3. Konstatovao je da pokretanje prekršajnog postupka te pogrešno obustavljanje krivičnog postupka iz formalnih razloga predstavljaju povredu procesnih obaveza države na osnovu člana 3.^[14] Sud je također odlučio o predmetima u kojima su se podnosioci predstavki žalili na povrede materijalnih aspekata člana 3, npr. na zlostavljanje tokom zadržavanja u policiji. Vidjeti npr. presude u predmetima: *Sabalić protiv Hrvatske*^[15] i *Zličić protiv Srbije*^[16].

Član 6, pravo na pravično suđenje: Podnosioci predstavki su se konkretno žalili na nedovoljno vrijeme za pripremu odbrane, pravičnost suđenja, dužinu postupka na nacionalnom nivou i ispunjenost uslova vezanih za sud obrazovan na osnovu zakona. Vidjeti npr. presude u predmetima: *Galović protiv Hrvatske*^[17], *Zličić protiv Srbije*^[18], *Delić protiv Bosne i Hercegovine*^[19] i *Xhoxhaj protiv Albanije*^[20].

[14] *Sabalić protiv Hrvatske*, predstavka br. 50231/13, 14. januar 2021.

[15] *Sabalić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 14. januara 2021., predstavka br. 50231/13.

[16] *Zličić protiv Srbije*, presuda izrečena 26. januara 2021., predstavke br. 73313/17 i 20143/19.

[17] *Galović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 31. avgusta 2021., predstavka br. 45512/11.

[18] *Zličić protiv Srbije*, presuda izrečena 26. januara 2021., predstavke br. 73313/17 i 20143/19.

[19] *Delić protiv Bosne i Hercegovine*, predstavka br. 59181/18, 2. mart 2021.

[20] *Xhoxhaj protiv Albanije*, presuda izrečena 9. februara 2021., predstavka br. 15227/19.

Član 4 Protokola br. 7, pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari: Sud se po prvi put bavio postojanjem „bitne povrede“ (engl. fundamental defect) u krivičnom postupku koji je omogućio njegovo ponavljanje u skladu sa članom 4 Protokola br. 7. Sud je zaključio da propust države da istraži motive mržnje za nasilni napad i da te motive uzme u obzir prilikom određivanja kazne za nasilne zločine iz mržnje predstavljaju takve „bitne povrede“. Sud je također zaključio da nije došlo do dupliranja postupka u kontekstu nasilja u porodici, Vidjeti npr. presude u predmetima: *Sabalić protiv Hrvatske*^[21] i *Galović protiv Hrvatske*^[22].

Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Sud je razmotrio primjenjivost člana 8 u vezi s mjerama preduzetim u oblasti obrazovanja. Sud se distancirao od svoje ranije prakse i naglasio da je došlo do evolucije društvenih stavova o primjeni mjera disciplinovanja djece, pri čemu je naglasio potrebu zaštite djece od svih oblika nasilja i zlostavljanja.^[23] Sud je također ponovo potvrdio da je pojmom privatnog života obuhvaćen i fizički i psihički integritet nekog pojedinca, te da su države stoga u obavezi da štite fizički i moralni integritet pojedinaca od drugih lica. Vidjeti npr. presude u predmetima: *F.O. protiv Hrvatske*^[24] i *Špadijer protiv Crne Gore*^[25].

Ostala važna pitanja u regionu o kojima je Sud prošle godine odlučivao odnosila su se na član 2 (pravo na život)^[26] i član 10 (sloboda izražavanja)^[27]. Pomenute presude treba smatrati prikazom važnih i zanimljivih predmeta koje je Sud razmotrio tokom 2021. godine, a ne iscrpnim pregledom novina u njegoj praksi.

3. Prikaz odabranih presuda

U ovom odjeljku *Pravne hronike* je razmotren mali broj presuda Evropskog suda za ljudska prava koje su od naročitog značaja za jurisprudenciju sudova BiH: *Zoletić i drugi protiv Azerbejdžana*, *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, *Galović protiv Hrvatske* i *Siništaj protiv Crne Gore*. U tekstu koji slijedi su dati sažeci činjeničnog stanja i odluka Suda, kao i stručni komentari ovih presuda.

Država je prekršila član 4 jer nije pokrenula i sprovela djelotvornu istragu o dokazivim tvrdnjama radnika migranata prekograničnoj trgovini ljudima i prinudnom radu

PRESUDA U PREDMETU ZOLETIĆ I DRUGI PROTIV AZERBEJDŽANA

(Predstavka br. 20116/12)
izrečena 7. oktobra 2021. godine

Činjenice i odluka

Predstavku su podnijela 33 državljana Bosne i Hercegovine. Njih su u BiH privremeno angažovali predstavnici preduzeća *Serbaz Design and Construction* d.o.o. (u daljem tekstu: *Serbaz*) da rade na gradilištu i odveli ih u Azerbejdžan. Podnosioci predstavke su tvrdili da su njihovi uslovi života bili loši i ne higijenski, da nisu imali pristupa adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, da im je poslodavac

[21] *Sabalić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 14. januara 2021., predstavka br. 50231/13.

[22] *Galović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 31. avgusta 2021., predstavka br. 45512/11.

[23] *F.O. protiv Hrvatske*, presuda izrečena 22. aprila 2021., predstavka br. 29555/13.

[24] *F.O. protiv Hrvatske*, presuda izrečena 22. aprila 2021., predstavka br. 29555/13.

[25] *Špadijer protiv Crne Gore*, presuda izrečena 9. novembra 2021., predstavka br. 31549/18.

[26] *M.H. i drugi protiv Hrvatske*, presuda izrečena 18. novembra 2021., predstavke br. 15670/18 i 43115/18.

[27] *Milosavljević protiv Srbije (br. 2)*, presuda izrečena 21. septembra 2021., predstavka br. 47274/19.

ograničavao slobodu kretanja, da im nije isplaćivao zaradu i da ih je kažnjavao novčanim kaznama, prebijanjem i pritvaranjem.

Podnosioci predstavke su jula 2010. godine podnijeli tužbu protiv Serbaza azerbejdžanskom sudu zbog neisplaćenih zarada, a zahtijevali su i naknadu nematerijalne štete zbog povrede njihovih prava i sloboda. Okružni sud je u oktobru 2010. godine odbio tužbu podnosilaca predstavke. Njihove potonje žalbe je odbacio Vrhovni sud.

Godine 2009. Tužilaštvo BiH je protiv uprave i zaposlenih Serbaza pokrenulo krivičnu istragu navoda o prinudnom radu i trgovini ljudima. Tužilaštvo je 2010. i 2011. Azerbejdžanu slalo zahtjeve za pravnu pomoć tražeći, između ostalog, informacije o poslovanju Serbaza i o tome da li su vlasti primile pritužbe o krivičnim djelima ili povredama ljudskih prava. Sud BiH je kasnije proglasio četvoro optuženih, članove organizovane kriminalne grupe koja je rukovodila Serbazom, krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal.

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 4 stav 2 Konvencije jer su bili žrtve trgovine ljudima i prinudnog rada. Pored toga su tvrdili da tužena država nije ispunila svoje procesne obaveze iz Konvencije.

Kada je riječ o prihvatljivosti, Sud je odbio argument države da podnosioci predstavke nisu iznijeli „dokazivu tvrdnju“ o uslovima rada.

Sud je svoju procjenu ograničio na procesni aspekt pozitivnih obaveza države po osnovu člana 4, konkretno na pozitivnu obavezu da sprovede istragu. Sud je utvrdio da su podnosioci predstavke domaćim organima ukazali na svoje dokazive tvrdnje na nekoliko načina. Domaće vlasti su bile upoznate s izvještajima Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) i Grupe stručnjaka za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) o ovim pitanjima, podnosioci predstavke su iznijeli svoje pritužbe u pogledu situacije u Serbazu pred domaćim sudovima, a Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je podnosilo zahtjeve za pravnu pomoć u vezi sa situacijom u Serbazu nadležnim azerbejdžanskim organima.

Budući da domaći organi nisu sproveli djelotvornu istragu iako su u dovoljnoj mjeri bili upoznati s ovim predmetom, Sud je zaključio da država nije ispunila svoje procesne obaveze da pokrene i sprovede djelotvornu istragu navoda podnosilaca predstavke o prinudnom radu i trgovini ljudima, te da je prekršila procesni aspekt člana 4 stav 2.

Sud je svakom podnosiocu predstavke dosudio 5.000 eura na ime nematerijalne štete.

Komentar

Sud je u odluci u predmetu *Zoletić* razvio svoje tumačenje člana 4 u nekoliko važnih pogleda.

Prvo, Sud je otklonio sve sumnje i potvrdio da „pojam trgovine ljudima, u svim mogućim oblicima, potpada pod polje dejstva člana 4 Konvencije“ iako se u tom članu pominju samo tri pojma, konkretno ropstvo, ropški položaj i prinudni ili prisilni rad. Sud je pritom nastojao da razjasni polje dejstva člana 4 i odnos između ovih različitih pojmova definisanih u nizu međunarodnih instrumenata te da izbjegne neke od kritika njegove ranije jurisprudencije o ovom pitanju.

Drugo, iako se podnosioci predstavke u prvobitnoj predstavi nisu izričito pozvali na član 4, Sud je odlučio da predmet ispita u skladu sa članom 4 stav 2 *proprio motu*. Pojasnio je da nije ograničen pravnim osnovama na koje se podnosilac predstavke poziva usljed načela *jura novit curia*. Ovaj proaktivni pristup ispitivanja poštovanja jednog od „apsolutnih“ prava od strane država mogao bi se

protumačiti kao signal odlučnosti Suda da zauzme čvrst stav protiv „ozbiljne eksploatacije“ do koje dolazi u zemljama Vijeća Evrope.

Treće, Sud u presudi potvrđuje načelo da bi i domaći organi trebalo da postupaju *proprio motu* i pokrenu krivični postupak „iako sami podnosioci predstavke nisu podnijeli formalnu krivičnu prijavu“. Iako su podnosioci predstavke tvrdili da je tužba predstavljala „dovoljan pravni mehanizam“ za njihove pritužbe, Sud je ponovio stav iz ranije prakse da krivična prijava predstavlja adekvatni pravni lijek za pritužbe o postupanju protivnom članu 4. Stoga je precizirao da se procesna obaveza po osnovu člana 4 „u suštini odnosi na dužnost domaćih organa da u praksi primjenjuju relevantne krivičnopravne mehanizme uspostavljene kako bi se zabranilo i kažnjavalo ponašanje protivno toj odredbi“.

Međutim, insistiranje Suda na krivičnopravnim mehanizmima kao najadekvatnijim načinom za obezbjeđivanje prava zajamčenih članom 4 je problematično, naročito u slučajevima radne eksploatacije u kojima se u suštini radi o činjenici da radnicima nisu isplaćene njihove zarade. Svakom od radnika u predmetu *Zoletić* nije bila isplaćena naknada za rad u iznosu od nekih 10.000 dolara (oko 7.000 eura u to vrijeme), koju su nastojali da dobiju u parničnom postupku pred domaćim sudom. Sud je njihove zahtjeve za naknadu materijalne štete odbio kao nepotkrijepljene budući da nisu bili „zasnovani na preciznoj kalkulaciji“. Izbjegavši da razmatra ulogu domaćeg građanskog prava u obezbjeđivanju prava zajamčenih članom 4, Sud je propustio priliku da prizna ekonomski aspekt savremenog ropstva i njegov efekat na njegove žrtve, kao i da od država zahtijeva da jamče djelotvoran pristup naknadi, što često predstavlja najslabiju kariku napora usmjerenih na borbu protiv trgovine ljudima na nacionalnom nivou.

Konačno, teško je oduprijeti se utisku da je Sud imao lak zadatak kada je odlučivao o ovom predmetu, s obzirom na to da Azerbejdžan nije preduzeo nikakve korake. U ovom kontekstu valja pomenuti i jednu drugu nedavnu presudu Suda o povredi člana 4, u predmetu *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[28], koji se odnosio na pozitivnu obavezu države da preduzima operativne mjere kako bi zaštitila žrtve ili moguće žrtve postupanja protivnog članu 4. Domaći organi u tom predmetu nisu preduzeli nikakve korake kako bi ispunili ovu dužnost, već su krivično gonili podnosiocima predstavke za krivična djela koja su, čini se, izvršili jer su bili žrtve kriminalne eksploatacije. U tom svjetlu čovjek ne može a da se ne zapita da li Sud strateški bira samo lake predmete.

Država je prekršila član 8 jer nije sprovela istragu akata online nasilja u kontekstu nasilja u porodici

PRESUDA U PREDMETU VOLODINA PROTIV RUSIJE (br. 2)

(Predstavka br. 40419/19)

izrečena 14. septembra 2021. godine

Činjenice i odluka

Predstavku je podnijela državljanka Rusije rođena 1985. godine. Ona je novembra 2014. ušla u vezu s državljaninom Azerbejdžana (u daljem tekstu: S.). Nakon što su 2015. godine raskinuli vezu, S. joj je prijetio smrću i nanošenjem fizičkih povreda; oteo ju je i fizički napao nekoliko puta. Propust državnih organa da je zaštite od akata nasilja bio je predmet prve predstavke koju je podnositeljka podnijela Evropskom sudu za ljudska prava. Sud je u tom predmetu, Volodina protiv Rusije, utvrdio da je reakcija ruskih organa bila očigledno neadekvatna.^[29]

[28] *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 16. februara 2021., predstavke br. 77587/12 i 74603/12.

[29] *Volodina protiv Rusije*, presuda izrečena 9. jula 2019., predstavka br. 41261/17.

Pored fizičkih napada, podnositeljka predstavke je bila izložena aktima *online* uznemiravanja. Juna 2016. godine se policiji požalila da su njeno ime i prezime, lični detalji i intimne fotografije iskorišćeni za kreiranje lažnih profila na društvenim mrežama u cilju njene zlonamjerne impersonacije. Školski drugovi i razredni starješina njenog dvanaestogodišnjeg sina su dodati kao prijatelji. Kada je pokušala da se uloguje na svoj profil, podnositeljka predstavke je ustanovila da joj je promijenjena šifra. Novi lažni profili pod imenom podnositeljke predstavke pojavili su se u februaru, martu i septembru 2018. godine. Policiji se žalila i na prijetnje smrću koje je dobijala preko društvenih mreža, kao i na uređaj za praćenje koji je otkrila u postavi svoje tašne.

Domaći organi su prvo odbili da se bave njenim pritužbama, pozivajući se na teritorijalnu nenadležnost ili nepostojanje krivičnog djela. Krivična istraga lažnih profila na društvenim mrežama je na kraju pokrenuta marta 2018. godine. Policija je u oktobru 2020. godine obustavila istragu zbog zastare. Domaći organi nisu uopšte pokrenuli krivičnu istragu u vezi s prijetnjama smrću ili uređajem za praćenje, uz obrazloženje da prijetnje nisu bile „stvarne“.

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je žrtva brojnih akata *online* nasilja, uključujući osvetničku pornografiju, kao i uznemiravanje i uhođenje preko interneta. Tvrdila je da ruske vlasti nisu ispunile svoje pozitivne obaveze iz člana 8 Konvencije da obezbjede poštovanje njenog privatnog života jer joj nisu pružile djelotvornu zaštitu od online nasilja, spriječile dodatno *online* nasilje, niti sprovele djelotvornu istragu.

Sud je ponovio da su države u obavezi da uspostave i djelotvorno primjenjuju sistem za kažnjavanje svih oblika nasilja u porodici, kako u stvarnom tako i virtuelnom svijetu, kao i da žrtvama pružaju dovoljne mjere zaštite.

Sud je prvo ispitao da li je tužena država uspostavila odgovarajući pravni okvir kako bi zaštitila podnositeljku predstavke od akata online nasilja, pri čemu se usredsredio na način na koji je pravni okvir primijenjen u odnosu na podnositeljku predstavke. Sud je smatrao da postojeći pravni okvir ruskim vlastima omogućuje da istražuju akte online nasilja koje je podnositeljka predstavke pretrpjela. Međutim, konstatovao je da je Rusija jedna od rijetkih država članica Vijeća Evrope čijim zakonodavstvom nisu bile propisane mjere zaštite od nasilja u porodici, poput naloga o zabrani prilaska ili zaštiti. Sud je svoj zaključak iz presude u prvom predmetu *Volodina* primijenio na ovu pritužbu, zaključivši da državni organi nisu ni u jednom trenutku razmotrili šta bi se moglo i trebalo učiniti kako bi podnositeljka predstavke bila zaštićena od online nasilja koje se ponavlja.

Odgovor državnih organa je očigledno bio neadekvatan, a oni su svojim nečinjenjem i propustom da preduzmu mjere odvratanja omogućili da S. nastavi nekažnjeno da prijeti, uznemirava i napada podnositeljku predstavke.

Sud je potom ocijenio način na koji su vlasti sprovele istragu prijave podnositeljke predstavke. Djelotvorna istraga mora da bude blagovremena i detaljna, a vlasti moraju da preduzmu sve razumne mjere kako bi obezbjedile dokaze. U predmetima nasilja u porodici je potrebno postupati s posebnom savjesnošću, a tokom vođenja postupka se mora u obzir uzeti konkretan karakter nasilja u porodici. Istraga lažnih profila na društvenim mrežama i objavljivanja intimnih fotografija podnositeljke predstavke je dovela samo do podizanja krivične optužbe i to skoro dvije godine pošto je podnositeljka predstavke prvi put prijavila lažne profile. Umjesto da je uložila ozbiljne i stvarne napore da utvrdi okolnosti prijave podnositeljke predstavke, policija je prije toga nastojala da se na brzinu riješi ovog predmeta iz formalnih razloga, tvrdeći da nije nadležna ili da nije učinjeno nijedno krivično djelo. Sporost postupka dovela je do zastare krivičnog gonjenja i obustavljanja krivičnog postupka.

Po mišljenju Suda, iako je tužena država uspostavila pravni okvir koji je omogućavao gonjenje učinilaca akata *online* nasilja, kojih je podnositeljka predstavke bila žrtva, način na koji su se organi bavili ovim predmetom – naročito njihovo ustezanje da pokrenu krivični postupak i sporost istrage – ukazuje na njen propust da ispunjava svoje pozitivne obaveze. Sud je shodno tome utvrdio povredu člana 8.

Sud je podnositeljki predstavku dosudio 7.500 eura na ime nematerijalne štete i 5.386,46 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Sud je u presudi u ovom predmetu potvrdio da se pozitivna obaveza država da uspostave i djelotvorno primjenjuju sistem kojim se kažnjavaju svi oblici nasilja u porodici, a žrtvama pružaju dovoljne mjere zaštite odnosi na sve oblike nasilja u porodici, kako u stvarnom tako i u virtuelnom svijetu. Nepostojanje naloga o zabrani prilaska ili zaštiti ili ekvivalentnih mjera koje bi se mogle primijeniti kako bi se spriječilo nasilje koje se ponavlja značilo je da Rusija nije pružala zaštitu žrtvama nasilja u porodici.

Značaj ove presude ogleda se u utvrđenju Suda da je nasilje u virtuelnom svijetu podjednako teško i ozbiljno koliko i nasilje u porodici u stvarnom svijetu. Ovom presudom se uspostavljaju čvrsti temelji za procjenu načina na koji se moraju blagovremeno i djelotvorno istraživati incidenti *online* nasilja i uznemiravanja i zlonamjerne impersonacije i u njoj se ukazuje na potrebu postojanja mehanizama kojima se sprječava kontinuirano nasilje nad žrtvom, kao i pravnog sredstva za pozivanje na odgovornost učinilaca tog nasilja. Podnositeljka ove predstavke bila je žrtva povrede prava na psihički integritet zaštićenog članom 8 i, bilo da se online nasilje posmatra kao samostalno krivično djelo ili u kombinaciji s ranijim pritužbama o fizičkim napadima, ono je zavrjeđivalo istragu na istom nivou i potencijalno gonjenje učinioaca kao što to zavrjeđuje fizičko nasilje.

Sud je pojasnio nekoliko pitanja vezanih za postupanje u slučajevima *online* nasilja. Premda je stao na stanovište da su ovi akti *online* nasilja bili dovoljno ozbiljni da aktiviraju krivičnopravnu reakciju ruskih organa, građanski postupak bi mogao biti adekvatan u manje ozbiljnim situacijama. Kada je riječ o načinu na koji je trebalo sprovesti istragu, Sud je konstatovao da je u predmetima nasilja u porodici potrebno postupati s posebnom savjesnošću te da domaći organi koji sprovode postupak moraju u obzir da uzimaju specifičnu prirodu nasilja u porodici. Pored toga, načelo djelotvornosti podrazumijeva da domaći organi nikada ne smiju dozvoliti da fizička ili psihička patnja prolazi nekažnjeno.

Dupliranje postupka u kontekstu nasilja u porodici nije bilo protivno članu 4 Protokola br. 7

PRESUDA U PREDMETU GALOVIĆ PROTIV HRVATSKE

(Predstavka br. 45512/11)
izrečena 31. avgusta 2021. godine

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke je hrvatski državljanin rođen 1957. godine. On je novembra 2008. godine osuđen za pet prekršaja nasilja u porodici izvršenih u periodu od oktobra 2006. do novembra 2007. godine. Prekršajni sud ga je osudio na kaznu zatvora u trajanju od 112 dana.

Podnosilac predstavke je jula 2009. godine osuđen po pet tačaka krivične optužnice; četiri su se odnosile na nasilje u porodici, a jedna na zanemarivanje i zlostavljanje djeteta u periodu od februara

2005. do novembra 2008. godine. Općinski kazneni sud ga je osudio na pet godina zatvora. Nakon što je Vrhovni sud naložio ponavljanje postupka, vijeće žalbenog suda je ponovo razmotrilo predmet na sjednici 16. februara 2010., na koju podnositelj predstavke nije bio pozvan. Vijeće je kaznu podnosioca predstavke smanjilo na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine i tri mjeseca. Podnositelj predstavke je 17. februara 2010. podnio zahtjev za vanredno preispitivanje presude izrečene 16. februara 2010., koji je Vrhovni sud odbio 27. aprila 2010.

Podnositelj predstavke se žalio da mu nije dato dovoljno vremena da pripremi odbranu i da nije mogao da se brani bilo sam bilo uz pomoć advokata, protivno članu 6 stav 1 i stav 3 tačke (b) i (c). Pored toga je tvrdio da mu nije data prilika da prisustvuje postupku protiv njega, protivno članu 6 stav 1 i stav 3 tačka (c). Također se žalio da mu je suđeno dva puta za isto djelo, protivno članu 4 Protokola br. 7.

Sud nije utvrdio povredu člana 6 stav 1 i stav 3 tačke (b) i (c) kada je riječ o pravu podnosioca predstavke na adekvatno vrijeme za pripremu odbrane i njegovo pravo na pravnog zastupnika. Smatrao je da je podnositelj predstavke već imao koristi od usluga advokata po svom izboru i da je imao dovoljno vremena da pripremi odbranu, budući da ju je već iznio pred istražnim sudijom, tokom pretresa pred prvostepenim sudom i pisanim putem u tri dodatna podneska koja je podnio u svoju odbranu.

Kada je riječ o odsustvu podnosioca predstavke sa sjednice vijeća žalbenog suda, Sud je zaključio da je prekršen član 6 stav 1 i stav 3 tačka (c) u skladu s njegovom ranijom praksom o ovom pitanju u predmetima protiv Hrvatske.

Kada je riječ o pravu podnosioca predstavke da mu se ne sudi dvaput za isto djelo, Sud je ocjenjivao je li do povrede člana 4 Protokola br. 7 došlo imajući u vidu tri faktora: jesu li postupci bili krivičnog karaktera, jesu li djela za koja je podnositelj predstavke bio gonjen ista i da li je došlo do dupliranja postupka.

Prilikom razmatranja pitanja je li došlo do dupliranja postupka, Sud je konstatovao da član 4 Protokola br. 7 sam po sebi ne onemogućava dupliranje postupaka pod uslovom da su ispunjeni određeni uslovi. Ovi uslovi obuhvataju zabranu dvostrukog suđenja ili kažnjavanja i da između postupaka postoji „dovoljno bliska suštinska i vremenska povezanost“.

Sud je ponovio da države, shodno članovima 3 i 8 Konvencije, imaju pozitivnu obavezu da obezbijede odgovarajući pravni okvir kojim se pruža zaštita od akata nasilja u porodici. Konstatovao je da se nasilje u porodici rijetko dešava samo jedanput i da obično obuhvata kumulativno i međusobno povezano fizičko, psihičko, seksualno, emocionalno, verbalno i finansijsko zlostavljanje člana bliže porodice ili partnera koje izlazi izvan okvira okolnosti pojedinačnog slučaja. Sud je potvrdio da nasilje u porodici treba shvatiti kao poseban oblik produženog krivičnog djela u kojem pojedinačni incidenti predstavljaju elemente šireg obrasca.

S obzirom na navedeno, Sud je konstatovao da se država opredijelila da nasilje u porodici uredi kao integrisani dvojni proces. Prvi proces podrazumijeva kažnjavanje jednog akta nasilja u porodici koji ne predstavlja drugo krivično djelo. Taj akt je kažnjen kao prekršaj u cilju blagovremenog reagovanja na incident. Drugi proces podrazumijeva podizanje krivične optužnice za nasilje u porodici, koje predstavlja produženo krivično djelo, a u cilju rješavanja postojećeg nasilja na sveobuhvatan način. Sud je smatrao da su oba procesa u opštem interesu blagovremenog i adekvatnog reagovanja na nasilje u porodici.

Sud je također zaključio da podnosilac predstavke nije pretrpio štetu zbog dupliranja postupka. Kazneni sud je adekvatno uzeo u obzir presude za prekršaje tako što je, na primjer, odlučio da ponovo saslušati određene svjedoke. Time je država obezbjedila zaštitu prava podnosioca predstavke po osnovu člana 6. Pored toga, i u prekršajnom i postupku po krivičnoj optužnici je primijenjeno načelo oduzimanja, kako bi se obezbjedilo da su kazne izrečene podnosiocu predstavke srazmjerne težini djela o kojem je riječ. Shodno tome, Sud je zaključio da nije prekršen član 4 Protokola br. 7.

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.500 eura na ime nematerijalne štete.

Komentar

Ovo je prva presuda u kojoj je Sud načela o dupliranju postupka uspostavljena u ranijoj praksi Velikog vijeća primijenio u kontekstu nasilja u porodici.

Praksa Suda o načelu ne bis in idem se postepeno razvijala. Dva predmeta su u tome od naročitog značaja. Veliko vijeće je u presudi u predmetu *Zolotukhin protiv Rusije*^[30] utvrdilo da se članom 4 Protokola br. 7 zabranjuje gonjenje ili suđenje za „isto djelo“ kada je ono zasnovano na istovjetnim činjenicama ili činjenicama koje su „u suštini“ iste (idem). Sud je u presudi u predmetu *A. i B. protiv Norveške*^[31] razmatrao da li su paralelni upravni i krivični postupci u vezi s istim ponašanjem protivni načelu ne bis in idem. Utvrdio je da dupli postupci mogu da se vode ako između njih postoji dovoljno bliska suštinska i vremenska povezanost. Drugim riječima, postupci su na integrisani način kombinovani da bi predstavljali koherentnu cjelinu. Sud je pritom potvrdio da se članom 4 Protokola br. 7 ne zabranjuju pravni sistemi koji primjenjuju „integrisan“ pristup društveno štetnim ponašanjima, a naročito pristup koji uključuje paralelne faze pravnog odgovora na nedjela, od strane različitih organa i u različite svrhe.

Sud je u ovom predmetu utvrdio da su dva postupka protiv podnosioca predstavke bila kombinovana na integrisan način i predstavljala koherentan pristup nasilju u porodici po hrvatskom pravu. Taj integrisani sistem je omogućavao kažnjavanje podnosioca predstavke za pojedinačne akte nasilja kao prekršaje i podizanje krivične optužnice za nasilje u porodici kada je njegovo protivzakonito ponašanje doseglo određeni prag težine.

U kontekstu prakse Suda o članu 4 Protokola br. 7 također treba spomenuti njegove presude u predmetima *Maresti protiv Hrvatske*, *Tomasović protiv Hrvatske*, *Toth protiv Hrvatske* i *Ignjatić protiv Hrvatske*^[32], kao i u predmetu *Muslija protiv Bosne i Hercegovine*^[33].

Kada je riječ o zaključku da je prekršeno pravo podnosioca predstavke na pravično suđenje jer nije prisustvovao sjednici vijeća žalbenog suda, Sud se pozvao na svoju ustaljenu praksu u predmetima *Zahirović protiv Hrvatske*, *Lonić protiv Hrvatske* i *Arps protiv Hrvatske*.^[34]

[30] *Sergey Zolotukhin protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. februara 2009., predstavka br. 14939/03.

[31] *A. i B. protiv Norveške*, presuda Velikog vijeća izrečena 15. novembra 2016., predstavke br. 24130/11 i 29758/11.

[32] *Maresti protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. juna 2009., predstavka br. 55759/07; *Tomasović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 18. oktobra 2011., predstavka br. 53785/09; *Toth protiv Hrvatske*, odluka usvojena 6. novembra 2012., predstavka br. 49635/10 i *Ignjatić protiv Hrvatske*, odluka usvojena 21. septembra 2021., predstavka br. 53195/16.

[33] *Muslija protiv Bosne i Hercegovine*, presuda izrečena 14. januara 2014., predstavka br. 32042/11.

[34] *Zahirović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. aprila 2013., predstavka br. 58590/11; *Lonić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 4. decembra 2014., predstavka br. 8067/12; i *Arps protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. oktobra 2016., predstavka br. 23444/12.

Dužina krivičnog postupka pred Ustavnim sudom bila je protivna članu 6 stav 1 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU SINIŠTAJ PROTIV CRNE GORE

(Predstavka br. 31529/15)
izrečena 23. septembra 2021. godine

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke rođen je 1959. godine i živio je u mjestu Tuzi u Crnoj Gori. Viši sud ga je 5. avgusta 2008. godine oglasio krivim zbog udruživanja radi protivustavne djelatnosti i pripremanja djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore te osudio na kaznu zatvora u trajanju od šest (6) godina. U ovom postupku je bilo optuženo još 16 lica.

Podnosilac predstavke je 26. marta 2010. godine uložio ustavnu žalbu, žaleći se na kršenje pretpostavke nevinosti, prava na odbranu i nepovredivost stana, te da je osuđen na osnovu nezakonito pribavljenih dokaza. On je 28. aprila 2011. godine podnio urgenciju Ustavnom sudu da odluči o njegovoj ustavnoj žalbi. Na dan 15. aprila 2013. godine. Ustavni sud nije usvojio nacrt presude koju je pripremio sudija izvjestilac. Taj sudija je preminuo 8. avgusta 2013. godine, a predmet je dodijeljen drugom sudiji. Skupština je 27. decembra 2013. godine izabrala sedam novih sudija Ustavnog suda. Ustavni sud je 23. jula 2014. godine odbio ustavnu žalbu podnosioca predstavke. Ta je odluka uručena njegovom advokatu 18. decembra 2014. godine.

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 6 stav 1 Konvencije zbog prekomjerne dužine postupka pred Ustavnim sudom.

Sud je prvi put potvrdio da je član 6 stav 1 primjenjiv na krivični aspekt postupka pred Ustavnim sudom. Relevantni test za određivanje da li se postupci pred Ustavnim sudom mogu razmatrati prilikom procjene razumnosti dužine trajanja postupka jeste da li rezultat postupka pred Ustavnim sudom može da utiče na ishod spora pred redovnim sudovima. U ovom predmetu bi ishod odlučivanja o ustavnoj žalbi u korist podnosioca predstavke za rezultat imao ukidanje sporne odluke i vraćanje predmeta na ponovni postupak pred nadležnim sudom. Stoga je Sud konstatovao da postupak pred Ustavnim sudom potpada pod polje dejstva člana 6 stav 1.

Sud je prilikom odlučivanja o razumnosti dužine postupka sljedeće kriterijume smatrao relevantnim: složenost predmeta, ponašanje podnosioca predstavke i nadležnih organa, kao i od kakvog je značaja predmet spora za podnosioca predstavke. Kada je riječ o složenosti postupka, Sud se složio da je on donekle složen s obzirom na pitanja koja otvara, ali da ona nisu izuzetno složena da bi opravdala prekomjernu dužinu postupka pred Ustavnim sudom.

Kada je riječ o ponašanju relevantnih organa, Sud je konstatovao da je Ustavni sud sproveo samo jednu procesnu aktivnost (pribavio spise predmeta od nadležnog redovnog suda). Pored toga, Sud nije mogao da prihvati da izmjene u sastavu Ustavnog suda predstavljaju dovoljno opravdanje za kašnjenje u postupku. Kada je riječ o ponašanju podnosioca predstavke, Sud je konstatovao da država nije tvrdila da je on na bilo koji način doprinio dužini postupka pred Ustavnim sudom.

Sud je ponovio da su države ugovornice dužne da organizuju svoje pravosudne sisteme na takav način da njihovi sudovi mogu ispuniti svaki od zahtjeva na koje ih obavezuje član 6 stav 1, uključujući obavezu da o predmetima odlučuju u razumnom roku. S obzirom na prirodu predmeta i njegov značaj u političkom i društvenom smislu, Sud je zaključio da je period od više od četiri godine i

tri mjeseca, koliko je Ustavnom sudu bilo potrebno da odluči o žalbi podnosioca predstavke, bio pretjeran i da nije ispunio zahtjev vezan za razuman rok, te da je prekršen član 6 stav 1.

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.500 eura na ime nematerijalne štete i 450 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Članom 6 Konvencije se svima jamči pravo na suđenje u razumnom roku, odnosno da će sud u razumnom roku usvojiti odluku kojom će okončati neizvjesnost strana u postupku i optuženih kada je riječ o njihovim građanskim pravima ili krivičnim optužbama protiv njih. Blagovremenost sudova se ne odražava samo na status strana u postupku već i na kredibilitet samih sudova, a interes pravne izvjesnosti predstavlja važno pitanje.

Sud je u brojnim predmetima, uključujući i ovaj, konstatovao da je na državama ugovornicama da svoj pravni sistem tako organizuju da sudovi svima mogu da zajamče pravo na konačnu odluku u razumnom roku. Prema praksi Suda, ova se obaveza odnosi i na Ustavni sud ali se ne tumači na isti način kao u slučaju redovnih sudova, s obzirom na njegovu ulogu čuvara Ustava. Djelotvornost ustavnih žalbi/tužbi predstavlja izuzetno važno pitanje koje se otvara u kontekstu dužine postupka pred Ustavnim sudom. Države koje teže poštovanju evropskih vrijednosti i standarda, te jačanju vladavine prava i zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda moraju da obezbijede da su ustavne žalbe/tužbe djelotvorne. Ovo je primarni razlog zašto ustavni sudovi moraju da obezbijede efikasno rješavanje svojih predmeta.

Sud je 2015. godine odlučio o jednom drugom predmetu koji se odnosio na iste događaje i istog podnosioca predstavke – Siništaj i drugi protiv Crne Gore^[35]. Sud je u presudi u tom predmetu smatrao da bi se ustavna žalba crnogorskom Ustavnom sudu u načelu mogla smatrati djelotvornim pravnom lijekom. Od naročitog su značaja i druge presude Suda u predmetima o ustavnim tužbama podnesenim hrvatskom Ustavnom sudu, konkretno u predmetima Mirjana Marić protiv Hrvatske, Kirinčić i drugi protiv Hrvatske i Glavinić i Marković protiv Hrvatske^[36]. Sud je u njima podrobno razmotrio djelotvornost pravnih lijekova za suđenja u razumnom roku propisanih Zakonom o sudovima iz 2013. godine i djelotvornost ustavnih tužbi. Također je potrebno napomenuti da Sud djelotvornost pravnih lijekova razmatra in concreto, tj. uzimajući u obzir okolnosti svakog pojedinačnog predmeta. U nekim predmetima je zaključio da neko pravno sredstvo, koje je inače djelotvorno, može biti nedjelotvorno u određenim okolnostima.^[37]

[35] *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, presuda izrečena 25. novembra 2015., predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10.

[36] *Mirjana Marić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 30. jula 2020., predstavka br. 9849/15, *Kirinčić i drugi protiv Hrvatske*, presuda izrečena 30. jula 2020., predstavka br. 31386/17 i *Glavinić i Marković protiv Hrvatske*, presuda izrečena 30. jula 2020., predstavke br. 11388/15 i 25605/15.

[37] *Debelić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 26. maja 2005., predstavka br. 2448/03, str. 46.